

**Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка**

Кафедра теорії і методики дошкільної та початкової освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з навчальної роботи

М.Б. Боднар

« 31 » серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕХНОЛОГІЇ РАНЬОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

рівень вищої освіти – *перший (бакалаврський)*
галузь знань – *01 Освіта / Педагогіка*
спеціальність – *013 Початкова освіта*
освітньо-професійна програма – *Початкова освіта*

Кременець – 2020

Робоча програма з Технологій раннього розвитку дитини для студентів, які навчаються за спеціальністю 013 Початкова освіта. Кременець: 2020. 26 с

Розробник: Доманюк О.М., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти

Протокол № 1 від «31» серпня 2020 року

Зав. кафедри _____ Т. С. Фасолько

Вступ

Анотація. Раннє дитинство – це інтенсивний період розвитку. Щоб воно було максимально ефективним в даний період, потрібно стимулювати пізнавальну сферу дитини, мотивувати до активності. Клітини мозку розвиваються пропорційно отриманим зовнішнім стимулам. Тому важливо організувати середовище перебування дитини, правильно спланувати її режим, приділяти достатньо уваги фізичному, когнітивному, морально-естетичному розвитку. Ранній розвиток передбачає організацію розвивального простору навколо дитини. Іграшки, картинки, меблі та техніка, які оточують малюка, повинні допомагати йому в пізнанні навколишнього світу. Такий підхід до виховання дозволяє виростити здорову психічно і фізично людину, яка готова жити в сучасному соціумі, розвиватися і вдосконалюватися.

Ключові слова: ранній вік, ранній розвиток, технології раннього розвитку.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Вибіркова	
Модулів – 1	Спеціальність 013 Початкова освіта	Курс:	
Змістових модулів – 2		4-й	4-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
	1-й	1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3,1	Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра	16 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	4 год.
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		56 год.	80 год.
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання: 37,8% : 62,2%

для заочної форми навчання: 11,1% : 88,9%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «Технології раннього розвитку дітей» є дисципліною вибіркової частини циклу загальної підготовки студентів за освітньо-професійною програмою бакалавра галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 013 Початкова освіта та передбачає інтегрування знань з дисциплін: «Загальна психологія», «Загальна педагогіка», «Вікова психологія», «Педагогіка дошкільна»; спрямована на формування у студентів професійних умінь трансформувати набуті знання щодо добору, створення та реалізації технологій раннього розвитку дітей.

Мета курсу: формування здатності до використання технологій раннього розвитку дитини у освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Завдання курсу «Технології раннього розвитку дитини»:

- розширити знання студентів про технології раннього розвитку дитини;
- ознайомити з педагогічними технологіями раннього розвитку дитини у закладі дошкільної освіти;
- формувати у студентів вміння методично грамотно застосовувати педагогічні технології в освітній діяльності закладу дошкільної освіти;
- формувати вміння аналізувати альтернативні педагогічні технології та визначати доцільність їх застосування для раннього розвитку дитини;
- мотивації саморозвитку та фахового зростання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен оволодіти такими **компетентностями:**

1. Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачає застосування теоретичних положень і методів педагогіки, психології та окремих методик навчання і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

2. Загальні компетентності:

ЗК1. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичних ситуаціях.

ЗК3. Здатність до міжособистісного спілкування; комунікаційні навички, навички працювати як автономно, так і в команді;

ЗК5. Навички використання інформаційних і комунікаційних, здоров'язбережувальних технологій; пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК10. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності та здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Навички здійснення безпечної діяльності; прагнення до збереження навколишнього середовища.

ЗК12. Здатність оцінювати та забезпечувати належну якість виконуваних робіт.

Фахові компетентності спеціальні (ФК)

ФК 2. Здатність проектувати і провадити освітній процес із врахуванням сучасного сталого розвитку суспільства та рівня розвитку особистості учня початкових класів.

ФК 3. Здатність діагностувати і оцінювати рівень розвитку, досягнення і освітні потреби особистості молодшого школяра.

ФК4. Здатність створювати психолого-педагогічні умови для саморозвитку і самореалізації суб'єктів педагогічного процесу в умовах початкової школи.

ФК5. Здатність реалізовувати професійно-педагогічну діяльність в умовах відкритого освітнього середовища початкової школи.

ФК6. Здатність організовувати спільну діяльність і міжособистісну взаємодію суб'єктів педагогічного процесу Нової української школи.

ФК7. Здатність створювати і підтримувати психологічно безпечне і сприятливе освітнє середовище початкової школи, що сприяє навчанню молодших учнів, незалежно від їхнього соціально-культурного та економічного контексту.

ФК8. Здатність до саморозвитку на основі рефлексії результатів власної професійно-педагогічної діяльності, включаючи спроможність обмірковувати власні та інші системи цінностей, розвиток і практику.

ФК9. Здатність керуватися у професійно-педагогічній діяльності нормативно-правовими документами.

ФК10. Здатність використовувати основи теорії і методології освіти в професійно-педагогічній діяльності.

ФК 11. Здатність провадити педагогічну діяльність суб'єктів навчально-виховного процесу початкової ланки освіти в умовах Нової української школи.

ФК 12. Здатність впроваджувати сучасні педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності.

ФК 13. Здатність трансформувати і впроваджувати передовий педагогічний досвід у власній професійній діяльності у галузі початкової освіти.

ФК 14. Здатність проектувати і провадити науково-дослідницьку діяльність в професійній галузі.

ФК 15. Здатність здійснювати усну комунікацію в різноманітних освітніх контекстах.

ФК 16. Вміння будувати взаємини з дітьми на основі гуманізму, демократизму, педоцентризму; налагоджувати спільну роботу школи, батьків, громадськості у освітньо-виховному процесі початкової школи.

ФК 17. Здатність працювати з дітьми, що мають особливі освітні потреби та обирати ефективні форми та методи, технології роботи з ними.

ФК 18. Здатність освоювати ряд навчальних та оцінювальних освітньо-педагогічних стратегій і розуміння їх теоретичних основ.

Програмні результати:

ПРН-1.	Продемонструвати знання галузевого законодавства та нормативно-інструктивних матеріалів у сфері початкової освіти.
ПРН-2.	Продемонструвати сучасні уявлення про тенденції, закономірності розвитку методик початкової освіти у контексті реалізації концепції НУШ.
ПРН-3.	Продемонструвати сучасні уявлення про підходи до управління педагогічною взаємодією, організацією навчально-виховного процесу, сучасною освітньою технологією навчання і виховання молодших школярів.
ПРН-4.	Володіти державною мовою як усно, так і письмово та спілкуватися іноземною мовою, здійснювати усну комунікацію в різноманітних освітніх контекстах.
ПРН-5.	Продемонструвати базові уявлення з дисциплін гуманітарної, соціально-економічної, математичної та природничо-наукової підготовки майбутнього фахівця.
ПРН-6.	Здійснювати критичний аналіз теоретичної та методичної літератури в галузі початкової освіти.
ПРН-7.	Проводити педагогічну освітню діяльність суб'єктів навчально-виховного процесу в умовах початкової школи, організовувати навчально-виховний процес у загальноосвітньому навчальному закладі I ступеня.
ПРН-8.	Використовувати навички, що були сформовані й розвинуті під час вивчення дисциплін професійної практичної підготовки.
ПРН-9.	Застосовувати отримані знання при вирішенні педагогічних, навчально-виховних і науково-методичних завдань з урахуванням вікових й індивідуально-типологічних, соціально-психологічних особливостей дитячих колективів і конкретних педагогічних ситуацій.
ПРН-10.	Вміти вести педагогічну роботу; визначати ступінь і глибину засвоєння навчального програмного матеріалу, прищеплювати учням навички самостійного опанування й поповнення знань.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Ранній вік – початковий етап становлення особистості

Тема 1. Пренатальне і перинатальне виховання як основа гармонійного розвитку особистості

Витоки пренатальної педагогіки. Народна обрядовість, пов'язана з плануванням вагітності, особливостями поведінки вагітної жінки, народженням дитини та післяпологовим періодом.

Становлення пренатальної і перинатальної педагогіки як науки. Психоаналітичні дослідження Зигмунда Фрейда, Анни Фрейд, Еріка Еріксона, Карен Хорні, Мелані Кляйн, Рене Шпіц та ін. Медичний аспект пре- і перинатології у дослідженнях Ф.Ламазе, М.Одент, Дж.Дік-Рід.

Сучасні технології пренатального виховання. Практичні розробки і напрацювання з питань пре- і перинатології: про інтуїтивний зв'язок матері та дитини, тип взаємин, що формується на рівні підсвідомості (за визначенням Ж.П'єрсе – «бондінг»); про роль звуків і музики у пре- і перинатальному вихованні (Марі-Луїза Аучер, Brent Logan); метод професора М.Лазарєва «Сонатал»; методика роботи з вагітною жінкою і плодом (Рене Ван де Кар); практичні методи взаємодії з ще не народженим малям: як спілкуватися, розуміти, навчати, виховувати (Н.Чичеріна).

Семінарське заняття 1. Пренатальний і перинатальний період розвитку особистості

Тема 2. Роль раннього дитинства у формуванні особистості

Особливості періоду раннього дитинства.

Дослідження раннього віку вітчизняними (Н.Аксаріна, О.Запорожець, О.Фонарьов, М.Щелованов та ін.) та зарубіжними (А.Валлон, Т.Бауер, Б.Спок, Л.Уайт та ін.) психологами і педагогами.

Загальні вимоги до організації життя і виховання дітей раннього віку, основні педагогічні правила виховання.

Розвиток дітей першого року життя. Етапи даного вікового періоду і завдання виховання дітей на кожному з них.

Розвиток дітей другого року життя і завдання виховання.

Розвиток дітей третього року життя і завдання виховання.

Програми для дітей раннього віку: комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку «Соняшник», «Зернятко»; програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг»; програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості»

Практичне заняття 2. Розвиток і виховання дітей раннього віку

Змістовий модуль II. Технології раннього розвитку дітей у передшкільному дитинстві

Тема 3. Технології фізичного розвитку дітей раннього віку

Оздоровчий масаж для новонароджених та дітей раннього віку.

Дитяча динамічна гімнастика: правила виконання, техніка безпеки. Бебі йога для немовлят. Технологія Франсуази Фрідман.

Раннє навчання плаванню. Авторські методики Клер Тіммерманс «Як навчити свою дитину плавати», Володимира Олександровича Гутермана «Плавання немовлят», Захарія Павловича Фірсова «Плавати раніше, ніж ходити», Тетяни Азаренко «Як рибка у воді» та ін.

Система раннього початку фізичного розвитку та загартування Нікітіних.

Методика раннього фізичного розвитку Глена Домана.

Різні види гімнастик: фітболгімнастика, стимулювальна гімнастика, гімнастика для очей, дихальна гімнастика, пальчикова гімнастика (вправи, ігри, картинки), лікувальна гімнастика для пальців, психогімнастика (вправи, ігри, етюди, пантоміми) тощо.

Семінарське заняття 3. Оздоровчі технології психофізичного розвитку дитини раннього віку

Тема 4. Сенсорний розвиток як основа формування інтелекту дитини

Значення сенсорного розвитку для становлення гармонійної особистості дитини раннього віку. Особливості організації сенсорного розвитку. Етапи розвитку сенсорних здібностей. Сенсорно-пізнавальний розвиток дітей раннього віку, як передумова формування обдарованої особистості.

Формування сенсорних еталонів. Ігри та вправи на формування сенсорних еталонів.

Засоби реалізації сенсорного виховання в системі навчально-пізнавальної діяльності. Використання природних матеріалів у сенсорному розвитку дітей.

Сенсорне виховання в педагогіці Марії Монтесорі. Принципи Монтесорі-середовища. Особливості матеріалів М.Монтесорі для сенсорного розвитку дітей. Етапи роботи з сенсорними матеріалами

Практичне заняття 4. Сенсорний розвиток дітей раннього віку

Тема 5-6. Інтелектуальний розвиток дитини в системах раннього навчання

Монтесорі-підхід до виховання інтелектуальної та креативної особистості.

Методика навчання дітей раннього віку Г. Домана

Масару Ібука: після трьох вже пізно.

Методика стимулювання дитячого мозку у системі Макато Шічіда.

Ранній розвиток дитини за методикою Сесіль Лупан.

Особливості змісту педагогічних технологій Миколи Зайцева

Методика інтелектуального розвитку дитини Павла Тюленєва.

Системи раннього вивчення іноземних мов

Семінарське заняття 5. Характеристика технологій раннього мовленнєвого розвитку дітей

Семінарське заняття 6. Характеристика технологій логіко-математичного розвитку дітей

Тема 7. Технології морально-естетичного розвитку дітей раннього віку

Художньо-естетичний розвиток дитини раннього віку. Особливості до образотворчого періоду. Передумови і особливості образотворчої діяльності у ранньому віці

Технологія художньо-естетичного розвитку дітей 1-3-х років Валентини Рагозіної, Наталії Очеретяної. Ознайомлення з технологією на прикладі заняття з ліплення. Організація місця і підготовка матеріалів, організація заняття.

Дитяче малювання Марії Гмошинської. Технологія «Художники в памперсах». Правила пальчикового малювання. Нетрадиційні техніки малювання для дітей раннього віку.

Технологія sand-play (пісочна терапія) в освітній роботі з дітьми раннього віку. Показання та протипоказання пісочній терапії.

Методика раннього музичного розвитку Шінічі Сузукі – «виховання талантів». Принципи методики Сузукі.

Семінарське заняття 7. Розвиток дітей раннього віку засобами мистецтва

Тема 8. Ігрові технології у роботі з дітьми раннього віку

Пальчикові ігри для дітей раннього віку. Правила добору і виконання.

Фольклорні твори для дітей раннього віку. Забавлянки, потішки, пестушки.

Роль іграшки для дітей раннього віку. Комфортер і дуду, як перші іграшки. Бізіборди, бізідошки, бізікуби. Тактильні килимки, книжечки, лепбуки.

Ігри для дітей раннього віку: сутність, структура, класифікація, особливості застосування.

Розвиваючі ігри В'ячеслава Воскобовича

Ігрові методи Джеккі Сілберг.

Семінарське заняття 8. Використання розвивальних ігор для дітей раннього віку в умовах ЗДО та сім'ї

Практичне заняття 9. Моделювання фрагментів розвивальних занять з дітьми раннього віку

2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	У тому числі				
		л	п.с.	лаб	інд	с.р.		л.	п.с.	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль I. Ранній вік – початковий етап становлення особистості												
Тема 1. Пренатальне і перинатальне виховання як основа гармонійного розвитку особистості	11	2	2	-	-	7	1	-	1	-	-	10
Тема 2. Роль раннього дитинства у формуванні особистості	11	2	2	-	-	7	-	-	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем I	22	4	4	-	-	14	1		1	-	-	20
Змістовий модуль II. Технології раннього розвитку дітей у передшкільному дитинстві												
Тема 3. Технології фізичного розвитку дітей раннього віку	11	2	2	-	-	7	2	1	1	-	-	10
Тема 4. Сенсорний розвиток як основа формування інтелекту дитини	11	2	2	-	-	7	1	1		-	-	10
Тема 5.-6. Інтелектуальний розвиток дитини в системах раннього навчання	22	4	4	-	-	14	2	2	1	-	-	20
Тема 7. Технології	11	2	2	-	-	7	2	1	1	-	-	10

морально-естетичного розвитку дітей раннього віку												
Тема 8. Ігрові технології у роботі з дітьми раннього віку	13	2	4	-	-	7	1	1		-	-	10
Разом за змістовим модулем II.	68	12	14	-	-	42	9	6	3	-	-	60
Усього годин	90	16	18	-	-	56	10	6	4	-	-	80
ІНДЗ												
Усього годин	90	16	18	-	-	56		6	4	-	-	80

5. Теми семінарських, практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Пренатальний і перинатальний період розвитку особистості	2	1
2.	Розвиток і виховання дітей раннього віку	2	
3.	Оздоровчі технології психофізичного розвитку дитини раннього віку	2	1
4.	Сенсорний розвиток дітей раннього віку	2	
5.	Характеристика технологій раннього мовленнєвого розвитку дітей	2	1
6.	Характеристика технологій логіко-математичного розвитку дітей	2	
7.	Розвиток дітей раннього віку засобами мистецтва	2	1
8.	Використання розвивальних ігор для дітей раннього віку в умовах ЗДО та сім'ї	2	
9.	Моделювання фрагментів розвивальних занять з дітьми раннього віку	2	-
	Разом	18	4

Методичні рекомендації до проведення семінарських і практичних занять

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, на якій викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів). Воно проводиться в аудиторії або в навчальному кабінеті з однією академічною групою.

Семінарське заняття – одна з найважливіших і конструктивних форм освітнього процесу. На семінарі студенти перевіряють, поглиблюють та

закріплюють знання з курсу, аналізують практику, оволодівають основами здійснення педагогічних процесів. Семінари сприяють розвиткові творчої самостійності студентів, поглиблюють їх інтерес до науки і наукових досліджень, виховують педагогічний такт, розвивають культуру мови, вміння та навички публічного виступу, участі в дискусії. Проведення семінарського заняття передбачає обов'язкове підведення викладачем підсумків обговорення теми та оцінювання участі в ньому студентів. Участь студентів у семінарських заняттях враховується при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Семінарське заняття виконує такі функції:

- поглиблення та деталізації матеріалу, який вивчався на лекції чи самостійно;
- контроль викладача за знаннями групи та з'ясування рівня навчальної діяльності студента.

Практичне заняття – це вид навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами відповідно до сформульованих завдань. Основна дидактична мета практичного заняття – розширення, поглиблення й деталізація наукових знань, отриманих студентами на лекціях та в процесі самостійної роботи і спрямованих на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, прищеплення умінь і навичок, розвиток наукового мислення та усного мовлення студентів.

Завдання практичного заняття:

- підготовка до самостійного виконання практичних завдань;
- підготовка студентів до контрольних робіт;
- набуття умінь застосування теоретичних знань на практиці;
- підготовка студентів до майбутньої практичної діяльності тощо.

Основною вимогою до проведення практичних занять є забезпечення розуміння студентами теоретичних основ і творчого виконання практичної роботи. Ефективність практичного заняття залежить від самостійності виконання роботи кожним студентом.

Тематика і плани проведення семінарських і практичних занять із переліком рекомендованої літератури заздалегідь доводяться до відома студентів. Перелік тем і зміст семінарських і практичних занять визначаються робочою навчальною програмою дисципліни.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на семінарських і практичних заняттях:

1-2 бали – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при

розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

3 бали – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями. Студент здатен на рецензію відповіді іншого студента; здатен опрацювати матеріал самостійно.

4 бали – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

5 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	<p>Пренатальне і перинатальне виховання як основа гармонійного розвитку особистості</p> <ul style="list-style-type: none"> • Скласти поради для молодих родин щодо використання ідей народної фамілології та дитинознавства під час виховання дітей. • Розробити мультимедійні презентації сучасних технологій пренатального виховання • Описати обряди своєї місцевості, що стосуються народження дитини та перших місяців її життя. • Підготувати реферативне повідомлення на тему «Використання арт-терапії під час вагітності», «Майбутнім мамам про вплив музики на внутрішньоутробний розвиток дитини», «Загальні 	7	10

	підходи до занять фізичною культурою вагітними».		
2.	<p>Роль раннього дитинства у формуванні особистості</p> <ul style="list-style-type: none"> • Скласти поради для молодих родин щодо використання ідей народної фамілології та дитинознавства під час виховання дітей раннього віку. • Зробити добірку народних звичаїв та традицій, пов'язаних з навчанням та вихованням дітей раннього віку. • Проаналізувати програми для дітей раннього віку: • Підготувати презентацію про історію сповивання і підгузок. 	7	10
3.	<p>Технології фізичного розвитку дітей раннього віку</p> <ul style="list-style-type: none"> • Підібрати відеоматеріали технологій раннього психофізичного розвитку дітей; раннього навчання плаванню. • Розробити методичні рекомендації фізичного загартовування дітей за методикою Б.Нікітіна, раннього фізичного розвитку Г. Домана. • Розробити мультимедійну презентацію «Авторські методики навчання плаванню». 	7	10
4.	<p>Сенсорний розвиток як основа формування інтелекту дитини</p> <ul style="list-style-type: none"> • Підібрати ігри та вправи (5-6) для формування сенсорних еталонів та відчуттів у дітей. • Виготовити 2-3 види Монтессорі-матеріалу для розвитку сенсорних відчуттів. • Підготувати мультимедійну презентацію на тему «Використання природних матеріалів у сенсорному розвитку дітей». • Підготувати відеоматеріали про сенсорну кімнату та її наповнення. 	7	10
5-6.	<p>Інтелектуальний розвиток дитини в системах раннього навчання</p> <ul style="list-style-type: none"> • Розробити алгоритм навчання читанню за методикою Г.Домана. Виготовити картки для навчання читанню. • Розробити конспект заняття для навчання читанню за методикою М.Зайцева. 	14	20

	<ul style="list-style-type: none"> • Скласти рекомендації для батьків щодо раннього розвитку дитини за методикою П.Тюленєва. • Підготувати буклет про раннє навчання іноземних мов. • Розробити мультимедійні презентації технологій раннього розвитку Сесіль Лупан, Масару Ібука. • Виготовити картки для навчання математики за методикою Г.Домана. • Виготовити матеріал для раннього навчання математики за технологією М.Зайцева (числові стрічки). • Підготувати мультимедійну презентацію про особливості занять за методикою Макато Шічіда. Виготовити флеш-картки Шічіда, розробити ігри з їх використанням. 		
7.	<p>Технології морально-естетичного розвитку дітей раннього віку</p> <ul style="list-style-type: none"> • Розробити конспект заняття з ліплення (малювання) для дітей раннього віку за методикою В.Рагозіної. • Підібрати (виготовити) зразки пальчикового малювання. • Підібрати (виготовити) зразки використання нетрадиційних технік малювання, доступних дітям раннього віку. • Підібрати фото- і відеоматеріали для пісочної терапії дітей раннього віку. • Підібрати музичні твори для дітей раннього віку. • Скласти анотацію до статті Рагозіна В. В. Передумови і особливості образотворчої діяльності у ранньому віці (URL: https://www.cuspu.edu.ua/images/download-files/naukovi-zapysky/152/29.pdf) 	7	10
8.	<p>Ігрові технології у роботі з дітьми раннього віку</p> <ul style="list-style-type: none"> • Підібрати і змоделювати пальчикові ігри для дітей раннього віку. • Зробити добірку фольклорних творів для 	7	10

	<p>дітей раннього віку. Пригадати або розпитати у батьків про твори, ігри, які грали з вами у ранньому віці. Висловити думку про їх вплив на ваш розвиток.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Написати твір-роздум «Моя улюблена іграшка дитинства». • Проаналізувати асортимент сучасних іграшок з точки зору їх педагогічної доцільності. • Скласти картотеку ігор для дітей раннього віку (з різних освітніх ліній). • Скласти анотацію на статтю Руденок А. І., Гуменна О. В. Ігрова діяльність як складова сучасних методик розвитку дитини. <i>Науковий вісник Херсонського державного університету</i>. Серія : Психологічні науки. 2017. Вип. 6(2). С. 85-90. (URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2017_6%282%29_18) • Підготувати конспект заняття для дітей раннього віку з використанням вивчених технологій та методик раннього розвитку. Підібрати необхідний матеріал. Підготуватись до моделювання в аудиторії. 		
Разом		56	80

Самостійна робота студента є важливою складовою підготовки кваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до компетентної професійної діяльності на рівні світових стандартів.

Самостійна робота студентів є одним з компонентів освітнього процесу, важливим чинником, що формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння знань, основним засобом опанування навчального матеріалу в позааудиторний час.

Мета самостійної роботи студентів – засвоїти в повному обсязі навчальну програму дисципліни «Технології раннього розвитку дитини» і сформувані самостійність як особистісну рису та важливу професійну якість, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність і вміти адаптуватися до навколишнього середовища.

Самостійна робота передбачає такі складові:

- самостійну роботу при підготовці до семінарських занять;
- аудиторну роботу під час семінарських занять;
- виконання самостійних робіт у формі підготовки рефератів з конкретних проблем і усних доповідей;
- тестування.

Зміст самостійної роботи студентів над дисципліною визначається її

навчальною програмою, методичними матеріалами та вказівками викладача.

Самостійна робота студентів визначається системою навчально-методичних засобів:

- підручниками;
- конспектами лекцій, матеріалами практичних і семінарських занять;
- електронними навчально-методичними посібниками, що містяться в електронних програмах кафедри і бібліотеки;
- опорними конспектами викладачів;
- консультаціями викладачів.

Крім того, самостійна робота передбачає опрацювання:

- законодавчих та нормативних актів;
- матеріалів електронних видань.

Розроблені методичні матеріали передбачають можливість проведення самоконтролю з боку студента. Для цього призначені питання для самоконтролю. Навчальний матеріал, що опрацьовується студентами самостійно, вноситься на підсумковий контроль.

Упродовж вивчення навчальної дисципліни багато уваги приділяється підвищенню самостійності мислення студентів, що здійснюється при проведенні аудиторних занять. Зокрема, практикується самостійна аудиторна робота, яка передбачає, що студенти беруть участь у складанні питань для самоконтролю, аналізі доповідей студентів, перевірці відповідей, рецензуванні результатів перевірок, виконанні тестових завдань тощо. Самостійність мислення студентів активізується також постановкою проблемних питань під час читання лекцій, проведення семінарських занять, обговорення результатів виконання самостійних завдань.

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої можуть бути використані у професійній діяльності.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Технології раннього розвитку дитини» – це вид навчально-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських занять і охоплює весь зміст навчального курсу.

Вид ІНДЗ: тематичне портфоліо.

Методика та етапи роботи над портфоліо:

1. Вибір теми та визначення структури портфоліо; ознайомлення із критеріями оцінювання, термінами презентації матеріалів.

2. Обґрунтування актуальності проблеми, особистісних мотивів її вибору (написання есе); визначення мети та завдань, які слід виконати під час роботи над портфоліо.

3. Робота над наповненням основних розділів портфоліо, регулярні консультації із викладачем, обговорення роботи з одногрупниками тощо.

4. Оформлення матеріалів портфоліо (зокрема у вигляді спеціальних папок, картотек, електронних файлів, портфоліо-презентацій тощо), які супроводжуються коротким рефлексивним коментарем до кожного із них.

5. Вибір експерта (роль експерта може виконувати викладач, студент старших курсів, одногрупник тощо); взаємооцінювання.

6. Презентація портфоліо.

7. Продовження роботи над поповненням розділів портфоліо.

Структура тематичного портфоліо:

1. Коротке теоретичне обґрунтування актуальності проблеми (есе), мета, завдання роботи над портфоліо.

2. Структурно-логічна схема теми.

3. Теоретичні напрацювання в контексті дослідження теми.

4. Методичні рекомендації щодо вирішення певних проблем, що стосуються теми.

5. Підбір форм, методів, діагностичного інструментарію роботи в контексті обраної проблематики.

6. Глосарій основних понять, пов'язаних із темою.

7. Бібліографічний список друкованих видань з обраної теми.

8. Список питань, що цікавлять студента й потребують подальшого вивчення.

9. Рефлексія (аналіз особистісних змін у процесі роботи над портфоліо).

Портфоліо може бути доповнене додатковими розділами: підбір текстів, світлин, малюнків тощо, що стосуються теми; аналіз висвітлення проблеми в засобах масової інформації; цитати відомих людей про проблему, яка розкривається в роботі; самостійно розроблений зразок реклами в контексті досліджуваної теми; нові розділи, запропоновані студентами тощо.

Тематика портфоліо:

1. Пренатальне і перинатальне виховання як основа гармонійного розвитку особистості.

2. Сучасні технології пренатального виховання.

3. Методика навчання та виховання дітей раннього віку Марії Монтессорі.

4. Ранній розвиток дитини за методикою Сесіль Лупан.

5. Масару Ібука: після трьох вже пізно.

6. Технології раннього розвитку Павла Тюленева.

7. Методика стимулювання дитячого мозку у системі Макато Шічіда.

8. Система раннього початку фізичного розвитку та загартування Нікітіних.

9. Методика раннього розвитку Глена Домана.

10. Раннє навчання математики Г. Домана.

11. Технології раннього навчання плаванню.
12. Динамічна гімнастика для малюків.
13. Бебі-йога для новонароджених.
14. Оздоровчий масаж для малюків.
15. Сенсорний розвиток дітей раннього віку.
16. Особливості педагогічних технологій Миколи Зайцева.
17. Технологія використання розвиваючих ігор В.Воскобовича.
18. Дитяче малювання Марії Гмошинської «Художники в памперсах».
19. Методика раннього музичного розвитку Шінічі Сузукі.
20. Технологія sand-play в розвивальній роботі з дітьми раннього віку.
21. Бізборди, бізідощки, бізікуби у роботі з дітьми раннього віку.
22. Тактильні килимки, книжечки для немовлят.
23. Лепбуки для дітей раннього віку.
24. Пальчикові ігри для дітей раннього віку.

Шкала оцінювання ІНДЗ (тематичне портфоліо)

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	25 – 30	Відмінно
Достатній	18–24	Добре
Середній	6–17	Задовільно
Низький	0–5	Незадовільно

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Технології раннього розвитку дитини».

Студент може набрати максимальну кількість балів за ІНДЗ – 30 балів.

8. Методи навчання

1. Методи стимулювання і мотивації навчальної діяльності (створення ситуації інтересу, пізнавальні ігри, навчальні дискусії, методи заохочення, висунення навчальних вимог);

2. Методи організації і самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності (лекція, розповідь, пояснення, інструктаж, демонстрування, спостереження за діяльністю вихователів, робота з підручником, виконання вправ, дослідницькі завдання).

9. Методи контролю

Поточне тестування, усне і письмове опитування, ділові ігри, колоквиум, підсумкова контрольна робота в кінці вивчення змістового модуля, підсумкове усне опитування (залік).

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль I										Модуль II	Всього балів
ЗМ I		ЗМ II								ІНДЗ	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	Підсумкове тестування	30	100
5	10	5	5	5	5	5	5	5	20		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
68-74	D	задовільно	
60-67	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання за національною шкалою

«Відмінно» – має міцні знання з дисципліни; вільно орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; вміло й упевнено, з незначною кількістю помилок застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє різноманітні творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

«Добре» (добре) – має добрі знання з дисципліни, з частковими помилками; достатньо впевнено, в загальному вірно орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; упевнено, лише з кількома суттєвими помилками застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

«Задовільно» (задовільно; достатньо) – має непогані, мінімально достатні знання з дисципліни, зі значними помилками; у загальному достатньо орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не досить впевнено, з суттєвими помилками застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності зі значною кількістю недоліків.

«Незадовільно» (з можливістю повторного складання; з обов'язковим повторним курсом) – не має мінімально достатніх знань з дисципліни; погано або зовсім не орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не виявляє навичок застосування знань в практичних ситуаціях.

Ефективна реалізація програми передбачає у наявності такі основні умови:

- державні закони, нормативні документи, концепції дошкільного виховання, навчальні підручники, навчально-методичні посібники для навчальних педагогічних закладів, монографії;

- програми виховання, навчання і розвитку дітей раннього віку та методичні рекомендації до них;

- періодичні публікації з актуальних питань, посібники, розроблені для студентів (тематичні розробки модулів, структурно-логічні схеми навчальних тем, приклади конспектів занять і зразки творчих робіт, таблиці з орієнтовним плануванням, методичні рекомендації до написання ІНДЗ та інші);

- інтерактивний комплекс слайдів до окремих тем (виконання в програмі Microsoft Power Point).

11. Методичне забезпечення

1. Опорні конспекти лекцій.
2. Матеріали візуального супроводження лекцій.
3. Мультимедійне забезпечення.
4. Посібники.
5. Робоча навчальна програма.

12. Рекомендована література

Базова:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / Науковий керівник : А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук. К., 2012. 26 с.

2. Бикова А. «Лінива мама»: завдання для розвитку / перекл. Т. Ключіна. Київ: Форс Україна, 2019. 272 с.

3. Богущ А.М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку: Навчальний посібник. Київ. «Слово». 2003. 344с.

4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник: 2-ге вид., допов. К.: Академвидав. 2012. 352 с.
5. Дмитриева В. Г. Методика раннего развития Сесиль Лупан. М.: Эксмо, 2009.
6. Дмитрієва В. Методика раннього розвитку Марії Монтессорі. Від 6-ти місяців до 6-ти років / перекл. А. Сіненко. Київ: Форс Україна, 2019. 224 с.
7. Доман Г. Гармоничное развитие ребенка. М., 1996. 538 с.
8. Зайцев Н. Письмо. Чтение. Сет. СПб., 1997. 242 с.
9. Зернятко. Програма розвитку та виховання дитини раннього віку / науковий керівник О. О. Кононко. К., 2004.
10. Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку «Соняшник» / Л. В. Калуська. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 88 с.
11. Кононко О.Л. Психолого-педагогічні аспекти розвитку дитини раннього віку: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 255 с.
12. Маляточко: програма розвитку дітей пренатального та раннього віку / автор. колектив; наук. керівник К.Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС ЛТД», 2020. 90 с.
13. Пренатальна і перинатальна педагогіка / авт.-упоряд.: Т.Д. Азаренко, А.А. Грищенко, Т.Л. Гурковська, О.П. Долинна та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 80 с.
14. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 160 с.
15. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості» / Р. М. Борщ, Д. В. Самойлик. Тернопіль : Мандрівець, 2013.
16. Рогальська Н. В. Педагогіка дітей раннього віку : навч. – методич. посіб. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. 150 с.
17. Сенсорний розвиток дошкільнят. Ранній вік / М. Л. Кривоніс, О. Л. Дроботій. Х.: Вид-во «Ранок», 2015. 192 с.
18. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова та ін.; наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР – Україна», 2019. 488 с.

Додаткова:

1. Айванхов О. М. Воспитание, начинающееся до рождения: Собрание починений. Издательство Просвета, 1995. 40с.
2. Архиреева Т.В. Методика изучения родительских установок и реакций. *Вопросы психологии*. 2002. №5.
3. Архиреева Т.В., Полевая Е.В. Мотивация отцовства как детерминанта отношения отца к ребенку. *Семейная психология и семейная терапия*. 2006. № 1. С. 75-86.
4. Барб-Галль Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво / пер. з франц. Софії Рябчук. Львів: Видавництво Старого Лева, 2014. 192 с.
5. Безсонова О. Здоров'я дитини від родини. Вид. 2-ге. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 256 с.

6. Бертин А. Воспитание в утробе матери, или Рассказ об упущенных возможностях. Ленинград, 1991. 215 с.
7. Борисенко Ю.В., Портнова А.Г. Проблема отцовства в современном обществе. *Вопросы психологии*. М., 2006. №3. С. 122-131
8. Буланова-Топоркова М.В. Педагогические технологии. Учебное пособие для студентов педагогических специальностей. / под ред. В. С. Кукушина. Ростов н/ Д: Феникс, 2010.
9. Буракова А. Педагогічні інновації в дошкільній освіті. *Дошкільне виховання*. 1999. №7. С.5-6.
10. Буркуна Н., Бовтрук Л. Інноваційні технології – дошкільнятам. *Дошкільне виховання*. 1995. №12. С.25.
11. Гавриш Н. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей: методичні рекомендації щодо використання коректурних таблиць / Н. Гавриш,
12. Граємо з найменшими: конспекти ігор-занять. *Палітра педагога*. 1990. №1. С. 24-27.
13. Гроф С. За пределами мозга: рождение, смерть, трансценденция в психотерапии. М.: Изд-во Трансперсонального института, 1993. 170с.
14. Гураш Л. Ранне дитинство: специфіка, особливості. *Дошкільне виховання*. 2002. №1. С.24.
15. Гурковська Т. Проблеми раннього віку. *Дошкільне виховання*. 2001. №12. С. 23.
16. Денисюк О. У центрі уваги – ранне дитинство. *Дошкільне виховання*. 2003. №8. С.10.
17. Добряков И. В. Перинатальная психология. Санкт-Петербург: Питер, 2010.
18. Докучаєва В.В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному інноваційному просторі: Монографія. Луганськ : Альма–матер, 2005. 304 с.
19. Доман Г. , Доман Д. , Хаги Б. Как сделать ребенка физически совершенным. Москва : Аквариум, 1999.
20. Доман Г., Д.Доман. Дошкольное обучение ребенка. М.: Аквариум, 1995.
21. Зайцев Н. Сенсация? Трудно поверить? *Педагог. вестник*. 1994. №1. С.43-65.
22. Індивідуалізація виховання в дитячому садку: Методичні рекомендації / [С.Є. Кулачківська, Г.В. Гуменюк, О.О. Вовчик-Блакитна, С.О. Ладивір, І.І. Карабаєва, Т.О. Піроженко, О.В. Писарєва, К.В. Карасьова, Л.І. Соловійова] К.: Міленіум, 2005. 126 с.
23. Комаровский Е. О. Начало жизни вашего ребенка. Харків : Фолио, 1996.
24. Кононко Е. Л. В мире раннего детства. К. : Рад. школа, 1985. 119 с.
25. Кононко О. Л. Особистісне зростання у ранньому віці: суть та умови сприяння. *Дошкільне виховання*. 2006. № 10. С. 3–7.
26. Коцур Н. Основы педиатрии і гігієни дітей раннього та дошкільного віку : навч. посібник. Чернівці : Книги XXI, 2004. 576 с.

27. Кочерга О. Психофізіологія дітей 1-3 років / О. Кочерга. – К., 2006.
28. Кукуруза Г. В. К Психологічна модель раннього втручання: допомога сім'ям, що виховують дітей раннього віку з порушеннями розвитку: монографія. Х.: Точка, 2013. 244 с.
29. Лешли Дж. Работать с маленькими детьми, поощрять их развитие и решать проблемы. Москва : Просвещение, 1991.
30. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського дошкільця: навч. посіб. У 3-х ч. Ч.2. Київ: Видавничий дім «Слово», 2019. 360 с.
31. Лохвицька Л. В., Андрющенко Т. К. До здоров'я дітей – через освіту дорослих: технологія взаємодії дошкільних навчальних закладів з родинами: навч.-метод, посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 176 с.
32. Лохвицька Л. В., Андрющенко Т. К. Виховання здорової дитини в сучасній сім'ї. Сім'я – берегиня здоров'я дитини: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 228с.
33. Ляшенко А. М. Додаткова парціальна програма спецкурсу з навчання плаванню дошкільників «Казкове плавання» / А. М. Ляшенко, І. О. Делова, О. О. Колонтаєвська, З. М. Шевченко. *Теорія і методика фізичного виховання*. 2012. № 7. С. 19-31.
34. Масару И. После трех уже поздно. Москва : Знание, 1992.
35. Машовець М. Про можливості пренатальної педагогіки. *Дошкільне виховання*. 2003. № 6. С. 12–13.
36. Мещерякова, С.Ю. Психологическая готовность к материнству. *Вопросы психологии*. 2000. № 5.
37. Народні перлини для маленької дитини / упоряд. О. Яловська. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 408 с. (Серія «Бібліотека дошкільника»).
38. Олійник Л. Ознайомлення дітей раннього віку з сенсорними еталонами. *Дошкільне виховання*. 1996. №6. С.18-19.
39. Олійник Л.М. Активізація спонтанної діяльності дітей раннього віку в дошкільному закладі. *Вересень*. 1998. №3-4. С. 21-23.
40. Олійник Л.М. Активізація спонтанної діяльності на навчальних заняттях з зображувальної творчості в першій молодшій групі. *Мат. обл. наук.-практ. конф. «Перспективи розвитку дошкільної та початкової освіти на Миколаївщині»*. Миколаїв: ОІУВ 1999. С. 47-51.
41. Павлова Л. Малыш начинает ходить и говорить. *Дошкольное воспитание*. 2000. №№3,5,7.
42. Павлова Л.М. Раннє дитинство: розвиток мовлення та мислення: Методичний посібник М.: Мозаїка-Синтез, 2000.
43. Педагогіка раннього віку: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Г.Г.Григорьева, Г.В.Груба, Е.В.Зворыгина и др.; Под ред. Г.Г.Григорьевой, Н.П.Кочетовой, Д.В.Сергеевой. М.: Издательский центр «Академия», 1998. 336 с.
44. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Збірник наукових праць. Випуск 10 / під ред. В.М, Мадзігона. К. : Інститут реклами, 2007. 276 с.
45. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик, О. І. Кульчицька,

- Л. Є. Січаєва, Я. В. Цехмістер та ін. / За ред. С. О. Сисоєвої. К.: ВПОЛ, 2001. 502 с.
46. Перинатальна психологія і психіатрія / ред. Н. Н. Володин, П. И. Сидоров. М.: Академія, 2009. в 2-х т. Т. 2 256 с.
 47. Піроженко Т. О. Ладивір С. О., Карабаєва І. І., Гурковська Т. Л. Розвивальні ігри та вправи для дітей третього-четвертого років життя . 2-ге вид., зі зм. та доп. Тернопіль : Мандрівець, 2014
 48. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. 2-ге вид., доповн. К.:Академвидав, 2013. 464 с.
 49. Програма з плавання для дітей дошкільного віку. URL: <http://dsrusalochka>.
 50. Рагозіна В. В. Раннє дитинство у світі. *Вісник Інституту розвитку дитини : збірник наукових праць*. Київ : Видавництво Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 37. С. 83–95.
 51. Рагозіна В.В., Очеретяна Н.В. Пластилінові горошинки. Заняття з малюками від 1-го до 3-х років. К.: Вид-во «Зірка». 2012. 21 с.
 52. Рагозіна В.В., Очеретяна Н.В. Пластилінові плямки. Заняття з малюками від 1-го до 3-х років. К.: Вид-во «Зірка». 2012. 21 с.
 53. Рагозіна В.В. Технологія художньо-естетичного розвитку дітей 1-3-х років на прикладі авторських альбомів з художньої творчості дошкільників. *Митець—культура—виміри часу*. Міжнародні наукові читання 2016 в Музеї Бориса Лтошинського в Житомирі, 2016. С. 205–217.
 54. Ранній розвиток дитини – право кожного: зб. матеріалів Всеукраїнського форуму (м. Київ, 20 квітня 2019 р.) / Міністерство освіти і науки України, Національний еколого-натуралістичний центр. К.: НЕНЦ, 2019. 123 с.
 55. Розвиваємось, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя: методичний посібник / Кузьмук Л.І. та ін.; за ред.Т.І.Поніманської. К.: Видавничий дім «Слово», 2013. 568 с.
 56. Розвиваючі ігри з малятами до трьох років / склала Т. В. Галанова. Ярославль: Академія розвитку: Академія, К: Академія холдинг, 2000.
 57. Розвиток дітей раннього віку в умовах варіативного дошкільної освіти / за ред. Т. М. Доронової, Т. І. Єрофєєва. М. : Обруч, 2010.
 58. Сервз М., Сервз У. Ваш ребенок. Москва : Крон-пресс, 1999.
 59. Синельников В. Жизнь до рождения: современная наука о пренатальном онтогенезе. *Дошкольное воспитание*, 1993. № 8. С. 82-83.
 60. Спок Б. Ребенок и уход за ним. Москва : Фаир, 1995.
 61. Сухар В. А. Розробки занять по програмі «Зернятко» / В. А. Сухар. – Харків, 2008.
 62. Тютюнников А. До гармонії навчання, виховання, гри. *Дошкільне виховання*. 1994. № 5-6. С.8-10.
 63. Федій О. А. Естетотерапія. Навч. посіб. 2-ге вид. перероб та доп. К.: «Видавництво «Центр учбової літератури», 2012. 304 с.
 64. Чичерина Н. А. Воспитание до рождения. Книга о пренатальном

воспитании будущих и настоящих родителей. Москва: Academia, 2002. 180 с.

65. Шпиц Р. Первый год жизни. Москва: Академический проект, 2006. 352 с.

66. Эйзенберг А. и др. В ожидании ребенка. Руководство для будущих матерей и отцов. Минск: БАДППР, 1993.

67. Як виховати в сім'ї здорову дитину від народження до повноліття: Колект. моногр. / Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, М. А. Машовець; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. Ін-т педагогіки і психології. К.: СПД Богданова А.М., 2006. 220 с.

68. Яловська О. О. Пальчики дошкільнят: розвиваємо руку – розвиваємо мозок. 2-ге вид. Тернопіль : Мандрівець, 2013.

Інтернет-ресурси:

1. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/metodychni-rekomendatsiyi-doshkilna/dityachimi-sadkami-svitu.pdf>
2. <https://osvita.uz.ua/metodyka-rannogo-rozvytku-ditej-mariyi-montessori/>
3. <https://www.youtube.com/user/voskobovichgames>
4. <http://vihovateli.com.ua/cons/5433-znakomstvo-s-mirom-chisel-osredstvompalochek-kyuizenera.html>
5. http://ualib.com.ua/b_136.html
6. <http://www.didaktika.com.ua>.
7. www.pochemychki.com.ua,
8. <http://video.bigmir.net/show/33152>